

**МОВНІ ЗАСОБИ УТВОРЕННЯ ГУМОРИСТИЧНОГО ЕФЕКТУ
В ТВОРАХ Т. ПРАТЧЕТТА**

*The pen is mightier than the sword
if the sword is very short, and the pen is very sharp.
(T. Pratchett)*

Статтю присвячено дослідженню лінгвальних особливостей утворення гумористичного ефекту в творах сучасного британського письменника жанру фентезі Т. Пратчетта. Окреслено теоретичні засади дослідження гумору, розмежовано терміни *гумор* – *комізм* – *комічне*. З'ясовано, що провідну роль у створенні гумористичного ефекту відіграють мовні засоби. Встановлено та описано найбільш частотні фонографічні, лексико-семантичні та синтаксичні засоби та прийоми. Окреслено можливість залучення методологічної бази теорії фреймів для подальшого аналізу когнітивних механізмів утворення гумористичного ефекту.

Ключові слова: *комізм, комічність, гумористичний ефект, жанр фентезі, ідіостиль, мовні засоби утворення гумористичного ефекту.*

Андреева И. А. Языковые средства создания юмористического эффекта в произведениях Т. Пратчетта. Статья посвящена исследованию лингвальных особенностей создания юмористического эффекта в произведениях современного британского писателя жанра фэнтези Т. Пратчетта. Определены теоретические основы исследования юмора, дифференцированы термины *юмор* - *комизм* - *комическое*. Выяснено, что ведущую роль в создании юмористического эффекта играют языковые средства. Установлено и описаны наиболее частотные фонографические, лексико-семантические и синтаксические средства и приемы. Определены возможность привлечения методологической базы теории фреймов для дальнейшего анализа когнитивных механизмов образования юмористического эффекта.

Ключевые слова: *комизм, комичность, юмористический эффект, жанр фэнтези, идиостиль, языковые средства создания юмористического эффекта.*

Andryeyeva I. Language Means of Creating Humorous Effect in the Novels of T. Pratchett. The article focuses on analyzing the language means of creating humorous effect in the novels by famous British fantasy novels writer Terry Pratchett. To begin with, the author outlines the theoretical background of studying humor as a complex philosophical, aesthetic, social and historic phenomenon. The article briefly highlights the fact of the existing difference between such terms as humor, comic and comism, the latter being a broader notion. It has been proved that the key role in creating humorous effect belongs to verbal means. These occur on all language levels, including phonetical, lexical-semantic and grammar-syntactic.

Particular attention is paid to puns – figures of speech based on the play of qwords and targeted at producing humorous effect. The author comes to the conclusion that puns present a number of challenges to be identified and decoded and later, if necessary, translated. These challenges are related not only to general background knowledge, but also to specificity of the language means involved in the pun.

Among the phonological humor-creating means the author points out dialect variation of pronunciation, including strong Scottish accent, transcribed in the novel as the way to provide characteristics to the protagonists, whereas lexical-semantic means include antiphrasis, periphrasis, hyperbole, simili as most productive ones. On the syntax level the author differentiates asyndeton, aposiopesis and polysyndeton.

The article brings forward the idea, that a comprehensive analysis the language means of creating humorous effect may serve the foundation and facilitate further study of cognitive mechanisms of humor, i.e. the mechanism of incongruence. Frames Theory, suggested by M. Minsky and his followers, may well provide methodological base for further cognition-orientated study of humor.

Key words: *comic, humorous effect, fantasy literary genre, individual literary style, language means and devices of creating humorous effect.*

Як відомо, у гумору немає чітких природних меж, оскільки явища, що лежать в його основі, самі перекриваються і взаємодіють одне з одним [Мінський 1988, с. 298]. Гумор як вид комічного і одночасно тотожний йому феномен є невід'ємною частиною людського існування, а відтак і важливим компонентом комунікації. Саме тому інтерес до цього явища і його дослідження можна спостерігати ще з античності, проте і сьогодні цей феномен не втрачає своєї актуальності [Вороб'єва 2007; Кулинич 2005; Пивоев 2000; Пропп 1999; Самохіна 2012]. Літературні процеси ХХІ століття також відзначаються переходом до нового типу культурної парадигми, що має назву «постмодернізм», важливим компонентом світоглядною основою якої виступає іронія як один з різновидів комічного [Семків 2000, с. 6].

Оскільки іронія мовна та немовна є головним репрезентантом гумору в епоху постмодерну [Пигулевский 2002, с. 6], цей феномен потребує детального аналізу, адже

дослідження іронії дозволяє дослідити особливості утворення комічного ефекту у творах письменників епохи постмодернізму, зокрема одного з найвідоміших сучасних англійських авторів жанру фентезі Террі Пратчетта. Отже, **актуальність** наукової розвідки пов'язана із значним збільшенням інтересу до дослідження мовних засобів та механізмів утворення гумору як важливого компонента людського спілкування. За **мету** дослідження має встановити та описати продуктивні мовні засоби утворення комічного ефекту у творах Т. Пратчетта жанру фентезі (цикл «Diskworld»), що слугували **матеріалом** аналізу.

Грунтовне теоретичне опрацювання парадигми *гумор – комізм – комічне* стало можливим завдяки фундаментальним працям щодо вивчення сміхових традицій Європи (М. М. Бахтін, Т. М. Рюміна, О. М. Фрейденберг) і слов'янських народів (Д. С. Лихачов, А. М. Панченко, Н. В. Понирко, Ю. М. Лотман, Б. А. Успенський). Важливим здобутком теорії гумору є виявлення амбівалентності людського світосприйняття, яка визначила існування двох паралельних моделей світу – офіційної, канонічної, та неофіційної, ігрової [Самохіна 2012, с. 7].

Комізм легко переходить із карнавальної гри в соціальну, а із соціальної – у різноманітні змістові ігри, постійно змінюючи маски [Бахтін 1990, с. 33]. Явище гумору в різні епохи становлення гумітарного знання отримало всебічне вивчення. Так, зокрема, в роботах А. Бергсона, Ю. Б. Борєва, О. Н. Норріка, Л. Н. Палмера та ін. обґрунтовані філософські й естетичні концепції комічного. Соціальні, історико-культурні аспекти комічного та його різновидів висвітлено в працях Ю. А. Артемової, В. Л. Вартанян, А. Д. Кошелева.

Одним з центральних питань дослідження комічного постає проблема розмежування сатири, іронії, гумору, а також жанрових форм комічного, зокрема, комедії. Проблему комічного та його різновидів, в основному, досліджували літературознавці, які розглядали категорії комічного й трагічного. Лінгвістичний вектор дослідження комічного спрямований на вивчення також прийомів створення комічного в різних типах тексту (Л. В. Азарова, А. Є. Болдирева, Т. Л. Ветвинська, М. В. Гамзюк, С. А. Колесниченко, Є. Н. Лебедев, А. Е. Левицький та ін.).

До чинних питань дослідження гумору також належать також пов'язані з розмежуванням видів гумористичних текстів; дослідженням прагмалінгвістичних аспектів гумору; засобів вираження гумору в сатирико-гумористичних художніх текстах; етнічні параметри жартів; гендерних питань гумору; міжкультурні аспекти комізму; проблеми перекладу гумористичних текстів. Чимало праць присвячено структурно-семантичним, комунікативним, когнітивним аспектам гумору, аналізу гумору в різних типах дискурсу.

У ході роботи увагу було зосереджено на встановленні продуктивних мовних засобів утворення комічного у романах Т. Пратчетта, а також з'ясуванні лінгвальних та екстралінгвальних механізмів утворення гумористичного ефекту. Слід обмовитися, що, вживаючи терміни *гумор – комічність – комічне*, ми виходимо з думки про те, що комічне, яке має різновиди (гумор, сатиру, іронію, сарказм тощо), протиставляється поняттю «комічність». Останнє – вужче, ніж поняття «комічне»: комічне, можна сказати, матеріалізується в комічності (образу, ситуації, використанні мовних засобів і т. ін.) [Самохіна 2012, с. 71], тобто у гумористичному ефекті.

Насамперед необхідно сказати, що у сучасних філологічних студіях майже відсутні праці, присвячені дослідженню ідиостилю письменника Т. Пратчетта, який, до речі, є другим за обсягом видавництва його творів у Об'єднаному Королівстві після Дж. К. Роулінг. Слід зазначити, що й офіційних перекладів його творів українською мовою ще досі немає, вони заплановані лише на 2017 рік. Пояснити цей факт можна своєрідністю ідиостиля письменника, наявністю чисельних діалектизмів та okazіоналізмів у мовленні персонажів, які в мові оригіналу виконують чисельні текстотвірні функції, зокрема слугують засобами утворення гумористичного ефекту.

Розглянемо спочатку **фонографічні** засоби. Для персонажного мовлення одного з героїв характерне залучення шотландського діалекту Glasgow patter, наприклад:

"Crivens! I kicked meself in ma ain heid!" [Pratchett].

Як бачимо, автор намагається передати діалектні фонетичні особливості за допомогою транскрибування *crivens = cravens*, *kicked meself in ma ain heid = myself in my own hide*. Діалектне мовлення слугує частиною персонажної характеристики героя Нак Мак Фіглі – представника племені невеличких гномів *Pictsies* – в назві якого простежується пряма алюзія на назву доісторичного шотландського народу піктів. Проте гумористичний ефект тут утворюється і за рахунок вживання акроніму *heid = behind*.

Наступну групу становлять **лексико-семантичні засоби** утворення гумористичного ефекту. Серед них найбільш продуктивною виявилася **антифраза** – стилістична фігура, яка будується на вживанні слова в протилежному значенні та, зокрема, слугує для утворення іронії. У Т. Пратчетта антифраза традиційно розуміється у негативному значенні. Як приклад розглянемо діалог Смерті та його слуги Альберта:

— *But you don't seem worried! You're really **going to die**?*

— *YES. IT WILL BE A **GREAT ADVENTURE*** [Pratchett].

Смерть, головний герой твору, завжди був безсмертним, тому він і вважає, що прожити решту життя і померти — це ніщо інше, як “*захоплююча мандрівка*” (“*a great adventure*”).

У наступному прикладі діалог відбувається між двома братами, які мають цілком різні переконання і тому рідко бачать один одного:

— *Incidentally, mother says you haven't written lately, — he said.*

— *Yeah... — The other wizards would have been surprised at their Archchancellor's look of contrite embarrassment, — I've been busy. You know how it is.*

— *She said to be sure to remind you she's expecting both of us over for lunch on Hogswatchday.*

— *I haven't forgotten, — said Ridcully, glumly, — **I'm looking forward to it*** [Pratchett].

У цьому випадку ми без труднощів розуміємо, що речення “*I'm looking forward to it*” має іронічний підтекст, а зрозуміти це нам дозволяє прикметник “*glumly*”, який підкріплює антифразу. Тобто ми розуміємо, що ця ситуація не є приємною для останнього брата, але, оскільки він усвідомлює, що подібна зустріч є обов'язковістю, він вимушений проявити певну повагу і зацікавленість.

Характерним для творів Т. Пратчетта також виявився такий засіб як **гіперболізація** (стилістичний засіб навмисного перебільшення з метою посилення виразності [Словник 2011, с. 72]).

Наведемо приклад:

— *My father always made me promise never to help the Revenoo. Even just thinking about the Revenoo, he said, made him want to go and have a lie down. He said that **there was death and taxes, and taxes was worse, because at least death didn't happen to you every year*** [Pratchett].

У даному випадку автор використовує трансформоване ідіоматичне порівняння “*as certain as death and taxes*” з метою гіперболізації, тобто посилення ефекту останнього компоненту *taxes*. Гумористичний ефект у цьому фрагменті досягається за рахунок того, що порівняння «смерті» та «податків» саме по собі є абсурдним, адже за звичайної ситуації майже кожна людина розумітиме, що смерть не може бути страшнішою за податки, адже після смерті людина вже не турбуватиметься про податки, вона вже взагалі не зможе ні про що турбуватись.

Серед інших лексико-семантичних засобів утворення комічного окремої уваги заслуговує **порівняння**:

— *Tell me, — Lyudmilla whispered to Ridcully, — is this how wizards usually behave?*

— *The Senior Wrangler is an amazingly fine example, — said Ridcully. — **Got the same urgent grasp of reality as a cardboard cut-out*** [Pratchett].

У цій ситуації комічний ефект полягає у тому, що головного філософа (*The Senior Wrangler*) порівнюють із картонною вирізкою у дитячій книжці, що є абсурдним і несумісним, але у цьому випадку Людмила поставила таке запитання після того, як декілька чаклунів сперечались на безглузді теми, які не стосувалися справи, що поставило під сумнів

бездоганну репутацію чаклунів. Як результат, вона отримує не зовсім ту відповідь, на яку очікувала, а комічне досягається саме за рахунок алогічного характеру відповіді.

У наступному прикладі відбувається порівняння “колінних суглобів” (“*knee joints*”) із “хворим комаром” (“*sick mosquito*”):

Now the body stood up. The knee joints resisted for a while, but they were no more able to withstand the onslaught of will-power than a sick mosquito can withstand a blowtorch [Pratchett].

Суглоби уподібнено тут до комара задля того, щоб показати немічність і неспроможність до опору, оскільки комар, тендітна і беззахисна комаха, а у даному випадку ще й хвора, не має жодних шансів на опір проти «паяльної лампи», це й зумовлює комізм ситуації.

Також для Т. Пратчетта одним з продуктивних засобів утворення гумористичного ефекту є **персоніфікація** або **уособлення**, тобто зображення тварин або предметів, явищ природи як живих істот, наділених людськими почуттями, думками, мовою тощо [Словник 2011, с. 453].

До прикладу:

The shortest-lived creatures on the Disc were mayflies, which barely make through twenty-four hours. Two of the oldest zigzagged aimlessly over the waters of trout stream, discussing history with some younger members of the evening hatching.

— *You don't get the kind of sun now that you used to get, — said one of them.*

— *You're right there. We had proper sun in the good old hours. It were all yellow. None of this red stuff.*

— *It were higher, too.*

— *It was. You're right.*

— *And nymphs and larvae showed you a bit of respect.*

— *They did. They did, — said the other mayfly vehemently.*

— *I reckon, if mayflies these hours behaved a bit better, we'd still be having proper sun* [Pratchett].

У наведеному діалозі об'єктами персоніфікації стали водяні комахи-одноденки (“*mayflies*”), які набувають рис людини, а саме здатність до говоріння та мислення. Також на цьому прикладі ми спостерігаємо використання **пародії** – сатиричного, іронічного наслідування [Словник 2011, с. 73]). Адже комахи в тексті майже в точності повторюють діалоги літніх людей, які згадують минулі часи, при цьому критикуючи дійсність.

Наступним продуктивним засобом утворення гумористичного ефекту є **перифраза** – непряма номінація об'єкта шляхом оминання прямої номінації, це переносне, описово-образне найменування предметів, і в певних умовах його вживання може виступати контекстуальним синонімом [Словник 2011, с. 161].

Один з різновидів перифрази – це **евфемізм**, тобто «навмисна заміна ознаки певного поняття описовим найменуванням або іншим знаком для усунення небажаних, надто різких, недостатньо ввічливих слів шляхом їхнього пом'якшення або шифрування через заборону на вживання деяких слів, наприклад, обценної лексики» [Селіванова 2010, с. 144].

Розглянемо наступний приклад:

— *Why are you called One...*

— (...) *In my tribe we're traditionally named after the First thing the mother sees when she looks out of the teepee after the birth. It's short for One-Man-Pouring-a-Bucket-of-Water-over-Two-Dogs.*

— *That's pretty unfortunate, — said Windle.*

— *It's not too bad, said One-Man-Bucket. It was my twin brother you had to feel sorry for. She looked out ten seconds before me to give him his name.*

— *Don't tell me, let me guess, — he said. — Two-Dogs-Fighting?*

— *Two-Dogs-Fighting? A Two-Dogs-Fighting? — said One-Man-Bucket. — Wow, he'd have given his right arm to be called Two-Dogs-Fighting* [Pratchett].

У наведеному прикладі спостерігаємо перифразу, або точніше підміну обценної

лексеми на позначення статевого акту її частковим омонімом *fighting*. Гумористичний ефект підкріплюється прямою референцією ситуації, оскільки йдеться про власне ім'я героя. А наявність у власному імені евфемізму, співзвучного до відомого пейоративу, робить ситуацію вельми комічною.

Перифраз вживається не лише для нейтралізації обценної лексики, але й задля натякання на певні обставини. В наступному прикладі герой, який прожив більш ніж сто років та перетворився на зомбі, оминає називати своє життя власне «життям», надаючи перевагу нейтральному терміну “*period of existence*”, зважаючи на обставини:

For the first time in his entire life, he corrected himself, better make that ‘period of existence’, Windle Poons’ body was entirely under Windle Poons’ control [Pratchett].

Ще одним засобом створення гумористичного ефекту у Т. Пратчетта є **гротеск** – художній прийом, заснований на надмірному перебільшенні або применшенні зображуваного, на поєднанні різних контрастів, сполученні реального з фантастичним, трагічного з комічним [Словник 2011, с. 176]. Розглянемо наступний приклад:

He banged on the coffin lid. — Can you keep it down? — he demanded. — There’s people down here trying to be dead! [Pratchett].

Гротескність даної ситуації у вже самому по собі гротескному творі жанру фентезі полягає в тому, що її герой, чаклун Вітром Сдумс, перебуваючи живим мерцем, не розуміючи, чому він ожив, вирішує знову померти, у результаті чого інші чаклуни вирішують закопати його на перехресті. Врешті-решт, Сдумс, знаходячись все ще живим під землею, проявляє невдоволення, що зверху шумлять люди і заважають йому померти. У наведеному прикладі гротескність досягається за рахунок поєднання таких контрастів як *трагічне* (сама ідея смерті) і *комічне* (невдоволення героя втручанням у процес його помирання).

На сторінках творів Т. Пратчетта нерідко зустрічаються і **каламбури**. Експлікація образної та мовної основи утворення деяких з них потребує залучення неабияких дослідницьких процедур. Розглянемо наступний приклад:

The pendulum is a blade that would have made Edgar Allan Poe give it all up and start again as a stand-up comedian on the scampi-in-a-casket circuit. It swings with a faint whum-whum noise, gently slicing thin rashers of interval from the bacon of eternity [Pratchett].

Гра слів у цьому прикладі залучає декілька компонентів: по-перше, це назва популярної страви «*scampi-in-a-basket*» (креветки у паніровці), що подають в англійських пабах. Спостерігаємо заміну узуального компоненту *basket* на лексему *casket* (вишукана дизайнерська труна), що вклинюються до фрази *to be on a stand-up comedy circuit*, що позначає процес, коли стендапер-комедіант ходить по пабах/барах та дає виступи. Поєднання компонентів *to be on a stand-up comedy* + ~~*scampi-in-a-basket*~~ *casket* + *circuit* призводить до утворення каламбуру. Гротескність ситуації полягає в тому, що в тексті пригадується Едгар Алан По, а комізм ситуації полягає в тому, що майстра «хорору» прирівнюють власне до «стендапера».

Каламбур традиційно широко використовується як засіб утворення гумористичного ефекту в художній літературі, проте в деяких випадках він може також виконувати і цілу низку інших функцій, зокрема, виступати в якості алюзії. Розглянемо наступний приклад детальніше:

- *'I saw her and some of the maids at the, er, concert. You know, the kitchen girls. Molly, Polly and, er, Dolly. They were, er, screaming.'*

- *'I didn't think the music was that bad,' said Ridcully. 'No, er, not in pain, er, I wouldn't say that,' said the Lecturer in Recent Runes, beginning to go red, 'but, er, when the young man was wagging his hips like that-'*

- *“He definitely looks **elvish** to me,” said Ridcully* [Pratchett].

Співзвучність слова на позначення чарівної істоти – ельфа (**elvish**), згадка про якого в контексті твору фентезі є цілком прогнозованою для цього жанру, із іменем відомого співака Елвіса Преслі підкріплюється фразою *young man was wagging his hips like that-*.

Розглянемо ще деякі прикладі утворення каламбуру, в наступному випадку за рахунок його різновиду – **зевгми** – риторичного прийому, коли два або більше однорідних члена функціонують в якості додатка до одному дієслову, з яким вони парадигматично не можуть бути поєднані одночасно. Ефект цього прийому полягає в зіткненні двох значень дієслова – прямого і переносного, вільного і лексично пов'язаного [Левицкая 1076, с. 124], наприклад:

*There was cold mutton for lunch. **Mutton went well with Wow-Wow Sauce; on the night of Ridcully senior's death, for example, it had gone at least three miles*** [Pratchett].

Як бачимо, каламбур утворюється за рахунок полісемії дієслова “to go” у значенні (1) сполучуваності гастрономічних компонентів *Mutton went well with Wow-Wow Sauce*, та (2) фізичного руху *had gone at least three miles*.

Окрім лексико-семантичних, у ході аналізу нами була виявлена ціла низка **синтаксичних** засобів утворення комічного. До найбільш частотних слід віднести вставні речення та паралелізми або паралельні конструкції.

Розглянемо наступні приклади **вставних речень**:

*Windle felt that he could predict that final end. It would be in a few weeks, time, when the moon was full again. A sort of codicil or addendum to the life of Windle Poons — born in the year of the Significant Triangle in the Century of the Three Lice (**he'd always preferred the old calendar with its ancient names to all this new-fangled numbering they did today**) and died in the year of the Notional Serpent in the Century of the Fruitbat, more or less* [Pratchett].

У цьому випадку вставним є речення у дужках “*he'd always preferred the old calendar with its ancient names to all this new-fangled numbering they did today*”. Такий засіб постає авторським доповненням, яке використовується для того, щоб уточнити певні деталі основного повідомлення (про існуючу систему відліку часу), надати додаткову інформацію, при цьому створюючи комічний ефект за рахунок вставленого коментаря.

В іншому прикладі гумористичний ефект досягається за рахунок вставного компоненту (“*pop. 1,000,000*”):

*It is true that the undead cannot cross running water. However, the naturally turbid river Ankh, already heavy with the mud of the plains, does not, after having passed through the city (**pop. 1,000,000**) necessarily qualify under the term “running” or, for that matter, “water”* [Pratchett].

Це вставлене уточнення виступає семантичним центром гумористичного ефекту, що утворився, в результаті додавання іронічної характеристики річці *Ankh*, яка, протікаючи через густонаселене місто, забруднюється та уповільнює свій хід.

Розглянемо наступні приклади використання **паралельних конструкцій**:

— *That's not fair, you know. **If we knew when we were going to die, people would live better lives.***
 — ***If people knew when they were going to die, i think they probably wouldn't live at all*** [Pratchett].

Спостерігаємо майже ідентичну синтаксичну та граматичну структуру речень, що містять паралельні конструкції з дієсловами умовного способу. На додачу, до утворення комічного ефекту приєднується антитеза (*would live - wouldn't live*).

У багатьох випадках мовним засобом утворення комічного виступає **апосіопезис** – незакінчена думка, раптова зупинка в усному або письмовому мовленні, частіше переривання одного речення і початок нового [Словник 1997, с. 19]). Завдяки несподіваному перериванню думки про смерть та порівнянню життя із звичкою наступний фрагмент набуває чималої іронічності:

— ***YOU FEAR TO DIE?***

— ***It's not that I don't want... I mean, I've always ... it's just that life is a habit that's hard to break*** [Pratchett].

Гумористичний ефект також досягається за рахунок такого експресивного синтаксичного засобу як **парцеляція** – представленість речення у вигляді двох або декількох фраз із експресивною метою, стилістичний прийом, що полягає в розчленуванні синтаксично зв'язного тексту на інтонаційно відокремлені відрізки, розділені крапкою:

*Bill Door sat with his hands on his knees, looking around. **First, there were the ornaments.***

More teapots than one might think possible. China dogs with staring eyes. Strange cake stands. Miscellaneous statues and painted plates with cheery little messages on them: A Present from Quirm, Long Life and Happiness. They covered every flat surface in a state of total democracy, so that a rather valuable antique silver candlestick was next to a bright coloured china dog with a bone in its mouth and an expression of culpable idiocy [Pratchett].

Дуже часто спостерігаємо поєднання лексичних та граматичних експресивних засобів, як, зокрема, у наведеному прикладі – парцеляції та антифрази (*valuable antique silver candlestick ..... an expression of culpable idiocy*).

Полісиндетон, одна з фігур поетичного мовлення, утворена повторенням однакових сполучників з метою посилення виразності [Словник 2011, с. 98], теж слугує продуктивним засобом утворення гумористичного ефекту.

У цьому прикладі полісиндетон реалізується за рахунок сполучника “and”:

— *I'm thinking of coming back as a woman, — he said conversationally. The Bursar opened and shut his mouth a few times.*

— *I'm looking forward to it, — Poons went on. I think it might, um, be jolly good fun.*

The Bursar riffled desperately through his limited repertoire of small talk relating to women. He leaned down to Windle's gnarled ear.

— *Isn't there rather a lot of, — he struck out aimlessly, — washing things? And making beds and cookery and all that sort of thing?* [Pratchett].

Отже, **результати** дослідження мовних засобів утворення комічного ефекту, а саме фонетичних, лексико-семантичних та синтаксичних, дозволяють нам стверджувати, що найбільш продуктивними з них є антифраза, гіперболізація, порівняння, персоніфікація, перифраза, каламбур, зокрема зевгма, вставні речення, паралельні конструкції та полісиндетон

Перспективи дослідження насамперед пов'язані з можливістю інтерпретації мовних фактів у ракурсі когнітивно-дискурсивної парадигми. Отримані результати можуть бути використані у подальшому дослідженні, в рамках якого ми сподіваємося проаналізувати когнітивний механізм утворення комічного ефекту – механізм інконгруентності, зокрема на засадах методологічної бази теорії фреймів.

Література

- Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса / М. М. Бахтин. – М. : Худ. лит., 1990. – 543 с.
- Воробьева К. А. Специфика иронии среди других языковых средств комизма / К. А. Воробьева // Логический анализ языка. Языковые механизмы комизма. — М. : Индрик, 2007. — С. 201-206.
- Кулинич М. А. Лингвокультурология юмора (на материале английского языка) / М. А. Кулинич. — Самара : Изд-во СамГПУ, 2005. — 180 с.
- Левицкая Т. Р. Проблемы перевода / Т. Р. Левицкая, А. М. Фитерман. – М. : Междунар. отношения, 1976. – 208 с.
- Лиотар Ж.-Ф. Ответ на вопрос : что такое постмодерн? / Ж.-Ф. Лиотар // Иностранная литература. — М., 1994. — № 1. — С. 47-61.
- Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Ж.-Ф. Лиотар. — СПб. : Алетейя, 1998. — 160 с.
- Літературознавчий словник-довідник / Під ред. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. — К. : ВЦ “Академія”, 1997. — 522 с.
- Минский М. О. Остроумие и логика когнитивного бессознательного / М. Минский // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. 23 : Когнитивные аспекты языка. – С. 281-309.
- Пивоев В. М. Ирония как феномен культуры / В. М. Пивоев. — Петрозаводск : Изд-во ПетрГУ, 2000. — 106 с.
- Пигулевский В. О. Ирония и вымысел : от романтизма к постмодернизму : научное издание / В. О. Пигулевский. — Ростов-на-Дону : Фолиант, 2002. — 418 с.
- Походня С. И. Языковые средства и виды реализации иронии / С. И. Походня. — К. : Наукова думка, 1989. — 128 с.
- Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха / В. Я. Пропп; под ред. Ю. С. Рассказова. – М. : Лабиринт, 1999. — 288 с.
- Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія / В. О. Самохіна. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 360 с.
- Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля – К., 2010. – 844 с.
- Семків Р. Постмодернізм та іронія (типологізація нетипового) / Р. Семків // Слово і Час. — 2000. — № 6. — С. 6-12.
- Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / [Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О.] за редакцією М. І. Голянич. — Івано-Франківськ : видавець Голіней О. М., 2011. — 268 с.
- Pratchett T. Mort / T. Pratchett. — [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://1novels.com/series/134-discworld.html>

(Матеріал надійшов до редакції 15.10.17)